

POSKYTUJEME SYSTEMATICKOU A SYSTÉMOVOU PODPORU ŠKOLÁM I UČITELŮM

Žijeme v době umožňující téměř neomezené cestování, studium, práci i život v jiných zemích. Naopak stále více cizinců žije u nás. Interkulturní kompetence patří dnes k těm nejdůležitějším. Dítě, které je vytrženo ze sociokulturního a jazykového prostředí, ve kterém dosud vyrůstalo, jistě potřebuje, tak jako jeho rodina, aspoň zpočátku intenzivní podporu a pomoc. Z hlediska zařazení do školy a jeho dalšího vzdělávání je to především pedagogická profesionalita a zájem a vstřícnost ze strany učitelů, které NIDV svým komplexním systémem podpory chce posilovat. Pokud totiž učitel má odpovídající metodické, informační a materiální zázemí a podmínky, dokáže pak snáze budovat pozitivní multikulturní klima ve třídě a upevňovat ve všech dětech, bez ohledu na to, jakou mají národnost a odkud pocházejí, pocit bezpečí.

strategické řízení ve školách, společné vzdělávání, podpora nadání a od roku 2014 také na přijímání, začleňování a vzdělávání dětí/žáků cizinců.

Centra „první pomoci“ při problémech se vzděláváním žáka cizince poskytují akutní poradenství pro učitele, a to individuální či prostřednictvím webového portálu a zprostředkovávají metodickou pomoc od zkušenějších učitelů, ředitelů a expertů. Nabízíme metodické materiály a pracovní listy a informační materiály rodičům i dětem v devíti jazykových mutacích.

V rámci DVPP bylo v uplynulém školním roce realizováno 50 vzdělávacích programů a proškoleno téměř 700 pedagogických pracovníků.

Od roku 2018 podporuje NIDV ve spolupráci s MŠMT školy a učitele vzdělávající děti/žáky cizince navíc v oblastech **český jazyk jako cizí jazyk a při zajišťování překladatelských a tlumočnických služeb.**

Helena Plíťzová, ředitelka

Jedním z hlavních posláních Národního institutu pro další vzdělávání je poskytovat pedagogickým pracovníkům a školám v celé České republice vzdělávací, metodickou, informační či konzultační podporu v nejrůznějších oblastech. Podpora učitelů z tohoto pohledu vychází daleko více z jejich vlastní aktivity, vzájemného sdílení či výměny praktických zkušeností a odbor-

ných dovedností, ať už ve vlastní škole, např. následky, kolegiální konzultace a podpora ze strany zkušenějších kolegů či vedení školy (škola jako tvůrčí pedagogická dílna, místo, kde se učí žáci i učitelé), či s kolegy téhož oboru z různých škol.

V současné době mohou školy mj. využívat i krajských center podpory NIDV, která se specializují na oblasti jako

DVANÁCTERO DRUHŮ PODPORY PRO VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ/ŽÁKŮ CIZINCŮ

Metodická, vzdělávací, informační a odborná pomoc poskytovaná krajskými koordinátory a odbornými pracovníky pro problematiku dětí/žáků cizinců formou tzv. decentralizované podpory zahrnuje primárně podporu pedagogických pracovníků pro práci s dětmi/žáky cizinci ve školách a podporu škol včetně navázání spolupráce s odborníky a partnery ze škol, institucí, organizací a dalších zařízení pro oblast DŽC. Od dubna je realizována i přímá podpora dětí/žáků cizinců při plnění povinné školní docházky v běžné české základní škole formou dvou nových druhů podpory – Adaptační koordinátoři do škol a Překladatelské a tlumočnické služby. Tyto aktivity si kladou za cíl poskytovat účinnou podporu nově přichozímu dítěti/žákovi cizinci z odlišného kulturního prostředí a s odlišnými životními podmínkami, tj. zejména s jazykovou a mnohdy sociální bariérou, při přechodu do běžné české základní školy, a ulehčit tak všem aktérům ve škole zvládnutí tohoto nelehkého adaptačního období.

Pedagogičtí pracovníci, školy a děti/žáci cizinci jsou podpořeni několika typy činností a aktivit, konkrétně to jsou:

1. **Vzdělávací programy** (dále VP) v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků zaměřené na podporu pedagogických pracovníků a škol v oblasti přijímání, začleňování a vzdělávání dětí/žáků cizinců, např. Čeština z druhé strany, jak ji učít děti cizince I, II, III; Dvojazyčná (bilingvní) výchova; Národnostní menšiny, historie, současnost, multikulturní výchova a lidská práva; Vzdělávání žáků cizinců v praxi škol; Specifika předškolní výuky u dětí cizinců a uprchlíků; Odborná podpora pedagogických pracovníků při vzdělávání dvojazyčných dětí/žáků; Hry ve výuce češtiny jako cizího nebo druhého jazyka; Jak hodnotit a klasifikovat žáky cizince v předmětu český jazyk na základních školách a řada dalších. Se zřetelem na aktuální potřeby terénu jsou průběžně připravovány návrhy nových vzdělávacích programů a informačních seminářů pro další vzdělávání pedagogických pracovníků k problematice podpory pedagogických pracovníků vzdělávajících děti/žáky cizince a k oblasti přijímání, začleňování a vzdělávání žáků z odlišného kulturního prostředí a s odlišnými životními podmínkami do běžných škol.

Od roku 2015 rezortní projekty a účelové úkoly Národního institutu pro další vzdělávání kontinuálně financně podporují činnost třinácti Krajských center podpory (dále KCP) pro oblast přijímání, začleňování a vzdělávání dětí/žáků cizinců při krajských pracovištích Národního institutu pro další vzdělávání (dále NIDV).

2. **Konzultace a příklady dobré inspirativní praxe** pro školy formou osobní a vzdálené komunikace k oblasti přijímání, začleňování a vzdělávání dětí/žáků cizinců a vzájemného sdílení nabytých zkušeností a příkladů dobré (inspirativní) praxe.

3. **Formální i neformální diskusní setkání** k oblasti přijímání, začleňování a vzdělávání dětí/žáků cizinců jako významná aktivita KCP a komunikační prostor jsou realizována průběžně jako seminář či workshop ke konkrétnímu stanovenému tématu z oblasti DŽC (např. legislativní rámec, problematika hodnocení dětí/žáků cizinců aj.).

4. **Podpůrné výukové a metodické materiály**, výukové soubory, pracovní listy, audio, video a interaktivní materiály k oblasti dětí/žáci cizinci, tj. metodické příručky, učebnice českého jazyka jako druhého/cizího jazyka, pracovní listy pro děti/žáky cizince, Quadreso, podpůrné a výukové videomateriály v elektronické podobě aj., jež jsou sestavovány ve spolupráci se zkušenými pedagogickými pracovníky ze škol, s odborníky z akademické sféry či s odborníky z nevládních neziskových organizací. Všechny materiály jsou zdarma k dispozici v analogové a elektronické verzi (na portále cizinci.nidv.cz).

5. **Webový portál** podpory pedagogických pracovníků cizinci.nidv.cz pro oblast přijímání, začleňování a vzdělávání dětí/žáků cizinců je průběžně doplňován validními informacemi a aktualitami, podpůrnými metodickými, výukovými a odbornými materiály, pracovními listy, texty a články ze všech oblastí podpory dětí/žáků cizinců. Dále poskytuje pracovní listy pro výuku dětí/žáků cizinců, seznam nabízených VP pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, tiskopisy v různých jazykových mutacích, e-learningový program Čeština jako druhý jazyk v českém školství, e-poradnu, přehled zasíťovaných organizací a dalších institucí, nabídku nových služeb Adaptační koordinátoři do škol a Překladatelské a tlumočnické služby pro školy aj.

6. **Dokumenty, formuláře**, informační letáky a tiskopisy v různých jazykových mutacích zveřejněné na webovém portále jsou k dispozici ke stažení zdarma, a to v jazykové mutaci angličtina, bulharština, ruština, španělština a vietnamština a napomáhají vzájemné komunikaci školy a rodičů jako zákonných zástupců dítěte/žáka cizince. Jedná se např. o Žádost o přijetí dítěte do MŠ, Plnou moc k předávání dítěte, Seznam věcí potřebných do MŠ, Základní informace pro rodiče prvňáčků,

Žádost o uvolnění z vyučování, Základní informace o školní družině, o školním stravování, alergenech apod.

7. **E-learningový program** pro pedagogické pracovníky Čeština jako druhý jazyk v českém školství sestává z 6 tematicky uspořádaných kapitol, je v rozsahu 26 hodin, přičemž 22 hodin tvoří e-learning a 4 hodiny jsou realizovány v prezenční formě.

8. **E-poradensví** na webovém portále pro dotazy a odpovědi formou webového formuláře, jehož prostřednictvím mohou školy pokládat své dotazy a žádat potřebné informace.

9. **Spolupráce** jednotlivých KCP NIDV s odbory školství krajských úřadů, se zřizovateli škol, neziskovými organizacemi a dalšími institucemi zabývajícími se oblastí dětí/žáků cizinců a sdílení kontaktů a odkazů a dalších zdrojů – zapojeni jsou např. členové Pracovní skupiny psychologů a speciálních pedagogů PPP, krajské koordinátory péče o žáky cizince NÚV, AUČCJ a řada dalších subjektů. Průběžně jsou tyto sdílené informace, zdroje a odkazy doplňovány a aktualizovány.

10. **Celostátní a mezinárodní konference** Přijímáme, začleňujeme a vzděláváme děti/žáky cizince I, II (17. října 2017, 10. října 2018 v Praze) pro pedagogické pracovníky a speciální vydání Bulletinu NIDV – zpravodaje nejen pro pedagogické pracovníky věnované vzdělávání

žáků cizinců (NIDV, říjen 2017, ročník VI, číslo 3; NIDV, říjen 2018, ročník VII, číslo 3).

11. **Adaptační koordinátoři do škol** – od dubna 2018 je realizována pilotáž podpory přijímání, začleňování a vzdělávání dětí/žáků cizinců. Adaptační koordinátor jako podpora poskytovaná dítěti/žákovi cizinci je k dispozici po dobu prvních 2 týdnů výuky od jeho nástupu do školy. Dítěti/žákovi cizinci poskytuje pomoc s adaptací na české školní prostředí a se začleňováním do třídního kolektivu, pomoc při překonávání tzv. kulturního šoku, precedentů a nežádoucích stereotypů. Koordinátor se částečně či kompletně podílí na realizaci výuky základů českého jazyka jako jazyka druhého/cizího přímo ve škole (tj. lexikálního a gramatického minima, jazykových frází pro základní komunikaci ve škole, příp. osvojování nové/jiné grafické soustavy – latinky aj.). Adaptačním koordinátorem pro děti/žáky cizince je přednostně pedagogický pracovník dané školy, v případě potřeby jím může být i externí pedagogický pracovník s minimálně středoškolským vzděláním ukončeným maturitou. Místem působitě adaptačních koordinátorů je příslušná škola, tj. nedocházejí do rodin ani do pedagogicko-psychologických poraděn či jinač.

12. **Překladatelské a tlumočnické služby** pro školy – od března 2018 je jako pod-

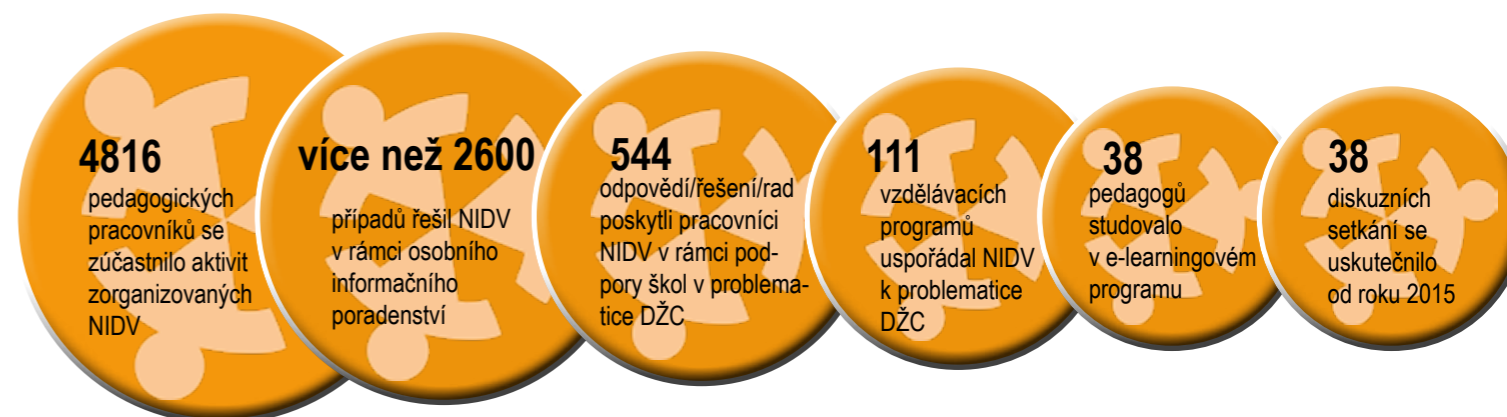
pora přijímání, začleňování a vzdělávání dětí/žáků cizinců realizována pilotáž této druhé nové aktivity, jež si klade za cíl poskytovat podporu formou doprovodného tlumočení pro dítě/žáka cizince a zákonného zástupce/rodiče při důležitém pohovoru či jednání, taktéž zajišťovat překlad odborných a obecných cizojazyčných dokumentů nezbytných pro důkladnou informovanost žáků cizinců, jejich zákonných zástupců/rodičů i škol. Cílem je umožnit snadnější vyřešení různých situací ve škole a usnadnit všem aktérům vzájemnou komunikaci. Dalším cílem aktivity je zasíťovat organizace a subjekty zabývající se tlumočením a překlady v jednotlivých krajích.

Vzhledem k tomu, že v dřívějších letech byla oficiální podpora pro oblast dětí/žáků cizinců minimální, jsou aktivity KCP NIDV realizované od roku 2015 pedagogickou veřejností vnímány jako relativně nové. Na základě průběžného zjišťování zpětné vazby z terénu je i nadále zapotřebí snažit se hledat aplikace těch nejvhodnějších formátů podpory. Zájem o podporu ze strany škol je bezprostřední reakcí na nově vzniklou situaci a je často přímo vázán na příchod dítěte/žáka cizince zahajujícího plnění povinné školní docházky.

Snažme se pomoci společně dětem cizincům, aby u nás byly jako doma.

PaedDr. Renée Grenarová, Ph.D. et Ph.D.

VYUŽÍVÁNÍ SLUŽEB NIDV V OBLASTI DŽC OD ROKU 2015

Webový portál podpory pedagogických pracovníků cizinci.nidv.cz zaznamenal doposud **10 364 zhlédnutí**.

V rámci aktivit NIDV byl vytvořen **videomateriál** (ZŠ a MŠ Staňkova v Brně) **k tématu přijímání dětí, integrace DŽC do ZŠ**, který je umístěn na YouTube na adrese <https://www.youtube.com/watch?v=dhFgcalVrCs>, bylo zaznamenáno **223 zhlédnutí**.

ZAČLEŇOVÁNÍ ŽÁKŮ CIZINCŮ NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Na naší škole se nyní vzdělává několik žáků cizinců z různých zemí – Ukrajiny, Vietnamu, Brazílie, Bulharska a Rumunska.

Přichází paní ředitelka s tím, že rodiče z Číny mají zájem zapsat do naší školy svou dceru. Před sedmi lety se tu vzdělával její krajan, a proto se opět obrátili na naši školu. Druhý den přijdou rodiče, utlá dívku s milým úsměvem, tlumočnicka a pán, který se v našem městě stará o čínské občany. Po krátkém uvítání zavzpomínáme na chlapce, který se u nás již vzdělával. Pracuje v Olomouci, kde vede dvě restaurace, a úspěšně se začlenil do života u nás. Vyřídíme společně potřebné formality. Oproti době před sedmi lety je to výrazný pokrok. Zásluhou NIDV je mnoho formulářů možno rodičům předložit i v čínštině a lze je v tištěné podobě bez problémů nalézt na internetu.

Přebírám si trochu vyděšenou dívku a odcházím s ní do třídy. Po počátečních rozpacích a seznámení s novými spolužáky a paní asistentkou se dáváme do práce. Postupně začínáme seznamovat žákyni s češtinou, hodně nápomocna je i asistentka a adaptační koordinátorka. Nezanedbatelná

je také pomoc koordinátorky a metodičky pro vzdělávání v našem kraji. Žákyně dělá rychle velké pokroky, zadané úkoly plní velmi svědomitě, často i nad rámec požadavků. Spolužáci novou žákyni berou jako svou novou kamarádku a snaží se jí pomoci. Ona je na oplátku seznamuje s čínštinou, trpělivě vysvětluje výslovnost čínských slovíček a spolužáci jí pomáhají s českou výslovností. Při výuce jsou jí zadávány individuální úkoly, aby co nejdříve zvládla základní slovní zásobu. Výuku češtiny jí poskytují i mimo rozvrh – odpoledne.

Před koncem každé hodiny českého jazyka se všichni těší na společnou konverzaci. Spolužáci zjišťují, co jejich nová spolužačka ráda jí, jak vypadá vzdělávání v Číně, jak cestuje, a mají mnoho dalších všetečných otázek. Dívka jim trpělivě odpovídá a na oplátku se ptá zase jich. Žákyně se zúčastní i exkurze do Prahy a školního výletu. Jakékoliv obavy z jejího začlenění padly. V příštím roce bude pokračovat ve vzdělávání v osmém ročníku.

Mgr. Lenka Picková
Základní škola Jihlava

NAŠI ODBORNÍCI V KRAJÍCH

Mgr. Šárka Dostalová

S problematikou vzdělávání žáků v cizině nebo vzdělávání dětí s druhým jazykem na českých školách jsem se setkala již v roce 1996, kdy byl realizován šestiletý mezinárodní projekt k vytvoření modelu evropského vzdělávání na školách – European Middle School Viena. Ve spolupráci s experty z Maďarska, ze Slovenska a Rakouska byly vytvořeny učebnice pro vzdělávací předmět Evropská studia. Byla vypracována metodika pro učitele a předmět se začal vyučovat na Evropské škole ve Vídni. Výhodou tohoto vzdělávacího modelu bylo těsné propojení s praxí. Nové vzdělávací metody a obsahy byly hned v následujícím školním roce ověřovány v mezinárodní třídě, kterou navštěvovali žáci z Rakouska, z Maďarska, ze Slovenska a z České republiky. Dodnes jsou učebnice i metodika inspirativní pro další použití na školách.

K dalšímu setkání s dítětem s druhým jazykem došlo přímo ve škole, kterou jsem řídila. Jednalo se o dítě, které rodiče pocházející z Maroka přivedli do mateřské školy. Museli jsme postupně s učiteli překonat jazykovou bariéru, vyzkoumat zvyklosti a návyky rodiny a naučit jist dítě ve školce.

Od doby realizace mezinárodního projektu do dnešního dne spolupracuji s kolegy z Rakouska na vytváření metodik pro výuku českého jazyka pro cizince. Připravovali jsme společně mezinárodní semináře pro podporu učitelů ve výuce českého jazyka.

V rámci nabídky NIDV a za podpory MŠMT připravujeme rozmanité semináře k profesionálnímu přístupu učitelů při výuce dětí s druhým jazykem.

Měla jsem také možnost navštívit školy v několika evropských státech a seznámit se s problematikou společného vzdělávání v jiných zemích.

Mgr. Šárka Dostalová
Vedoucí Krajského pracoviště NIDV v Brně

JIŽ 13 LET ZKUŠENOSTÍ S JAZYKOVOU PŘÍPRAVOU A VZDĚLÁVÁNÍM VE ŠKOLE BEZ HRANIC

V loňském vydání Bulletinu věnovaném žákům cizincům jsme informovali o fungování a významu škol bez hranic. Tentokrát přinášíme rozhovor s ředitelkou ZŠ a MŠ ve Staňkově ulici v Brně Mgr. Janou Hlaváčkovou, která zároveň působí jako odborná pracovnice pro oblast dětí/žáků cizinci brněnského krajského centra podpory NIDV.

Můžete představit vaši školu – kolik žáků cizinců, žáků s odlišným mateřským jazykem (OMJ) ji navštěvuje?

V naší škole bez hranic realizujeme již třináctým rokem jazykovou přípravu žáků cizinců z Evropské unie a třetích zemí. V současné době se vzdělává v základní škole 214 žáků cizinců, a to celkem z 39 zemí. Mateřskou školu navštěvuje celkem 20 dětí cizinců z 10 zemí.

Pro integraci žáků cizinců je zvládnutí českého jazyka zcela zásadní. Z jakých jazykových oblastí pocházejí děti, kterým čeština jako druhý jazyk působí největší problém?

Žáci cizinci pocházejí z velmi různorodých oblastí. Nejrychleji dosáhnou komunikativní úrovně žáci, jejichž mateřský jazyk je slovanský. Dalšími důležitými faktory k začlenění žáků cizinců do vyučovacího procesu jsou věk dítěte, motivace dítěte k učení se češtině, délka pobytu dítěte v českém prostředí, dále kulturní prostředí, ze kterého dítě pochází. Nejméně v osvojování češtiny postupují žáci, jejichž rodným jazykem je portugalština, arabština, francouzština a vietnamština.

Jak se vám daří spolupracovat s rodiči? Docházejí pravidelně do školy? Jsou dostatečně motivováni, aby se jejich děti plně integrovaly do školního kolektivu?

Spolupráce s rodiči a jejich zájem je velmi individuální. Většina rodičů motivována je, ale objevují se i tací, kteří motivováni ne-

jsou. Někteří často vůbec česky nerozumí, ale s pomocí naší školy se díky tlumočnickům a překladům snaží spolupracovat.

Děti cizinci ve videu o vaší škole působily šťastně a spokojeně. Setkáváte se však také s dětmi, které jejich situace frustruje natolik, že potřebují pomoc psychologa?

Ano, občas setkáváme. Školní psychologka a zároveň metodička prevence ve spolupráci s výchovnou poradkyní a třídními učiteli poskytují konzultační hodiny podle individuální potřeby žáků i jejich rodičů, zajišťují krizovou intervenci a individuální práci s žáky týkající se jejich osobních problémů a výukových potíží.

Jaké vidíte výhody či přínosy toho, že vaši školu navštěvují také žáci cizinci?

Velkou výhodou je multikulturní prostředí, přítomnost česky komunikujících žáků cizinců přirozeným způsobem obohacuje vzdělávání o interkulturní vztahy. Čeští žáci mají možnost se zdokonalit v cizích jazycích, žáci cizinci se učí poznávat naši kulturu, zvyky a tradice a navzájem diskutují o kulturách zemí, ze kterých pocházejí.

Co by vám při vzdělávání žáků cizinců nejvíce pomohlo ze strany státu?

V první řadě menší počet dětí ve třídách. Pozitivně vidím schválenou reformu financování regionálního školství, kdy bude možnost rozšíření počtu hodin výuky, zejména formou většího počtu dělených hodin naukových a jazykových předmětů. Vítali bychom omezení dalšího cizího jazyka pro žáky cizince

Mgr. Jana Hlaváčková

na druhém stupni, kdy rozhodnutí by bylo na rodičích.

Jaké máte možnosti lépe finančně ohodnotit učitele, kteří pracují ve třídě s žáky cizinci?

Možností je několik. Každým rokem vyhláší MŠMT ČR rozvojový program Podpora vzdělávání cizinců ve školách, jehož cílem je přispět školám na částečnou úhradu, popřípadě krytí zvýšených nákladů souvisejících s výukou českého jazyka u dětí a žáků cizinců. Další možností je získání personální podpory pro mateřské a základní školy při doučování žáků ohrožených školním neúspěchem v rámci Šablon II. Národní institut pro další vzdělávání (NIDV) nabízí možnost zažádat si o adaptačního koordinátora, který poskytne žákům cizincům podporu během prvních dvou týdnů výuky, a dále o tlumočnické a překladatelské služby. A v neposlední řadě je též možné získat finanční podporu pro práci s žáky cizinci v rámci podpůrných opatření dle § 16 školského zákona.

Které subjekty jsou vám nápomocny při vzdělávání žáků cizinců?

Žáci cizinci v některých českých školách narážejí na to, že pedagogové nejsou zatím vybaveni odbornými ani metodologickými znalostmi, jak by měli pracovat s žáky cizinci, často jsou odkázáni pouze na své vlastní schopnosti a zkušenosti. Město Brno se touto problematikou soustavně zabývá, spolupracujeme s Jihomoravským regionálním centrem na podporu integrace cizinců, NIDV, META, o.p.s., Pedagogicko-psychologickou poradnou Brno, případně s oddělením sociálně-právní ochrany dětí jednotlivých městských částí.

Mgr. Jana Hlaváčková
ředitelka Základní školy a Mateřské školy,
Staňkova, Brno

Dovolujeme si Vás pozvat na mezinárodní konferenci věnovanou globálnímu rozvojovému vzdělávání

Udržitelný rozvoj světa, která se uskuteční dne 31. 10. 2018 v prostorách Autoklubu ČR, Opletalova 29, Praha 1.

Těšíme se na Vaši účast.
Mgr. et Mgr. Helena Plitzová
ředitelka NIDV

PEDAGOG SE STÁVÁ PŘEKLADATELEM, PSYCHOLOGEM, SOCIOLOGEM A ZEJMÉNA CHÁPAJÍCÍM A VELMI TRPĚLIVÝM ČLOVĚKEM

Vedení školy i její pedagogové si uvědomují fakt, že žáků cizinců ve školách přibývá a přibývat stále bude. Jejich vzdělávání, proto neberou jen jako legislativní povinnost, ale jako nový úkol doby, se kterým je třeba se vyrovnat.

ky, vizualizace, grafy, mapy...), týmovou práci, plánování práce, aktivizaci předchozích zkušeností. Cizinci, kteří neumějí nebo téměř neumějí česky, používají místo sešitů portfolia, tedy desky, kam si zakládají slovní zásobu k danému předmětu, obrázky, pracovní listy apod. K výuce jsou využívány také výukové programy pro žáky cizince na PC nebo tabletech. Velice se nám osvědčuje aktivita, které říkáme „předučování“. Žák cizinec dostane od vyučujících nebo asistenta pedagoga pojmy a názvy důležité pro daný předmět, které bude ve výuce potřebovat následující hodinu. Tyto pojmy (ve formě slovíček) se musí naučit, pochopit jejich význam a tak se pro něj příští vyučovací hodina nestává jen časem, kdy sedí ve třídě a vůbec nerozumí, co se kolem něj odehrává.

Z práce celého týmu pedagogických pracovníků se snaží vedení školy vypracovat „náš“ školní systém práce s žáky cizinci tak, aby od prvního kontaktu s rodičem při nástupu do školy až po konstatování, že žák už žádnou podporu ani speciální přístup nepotřebuje, uplynulo co nejméně času.

Škola velice intenzivně spolupracuje s mnoha organizacemi, největší podporu však získává spoluprací s NIDV a společností Meta. Obě instituce nám velice pomáhají nejen ve vzdělávání pracovníků školy, ale zejména metodickou podporou a možností rychlé konzultace problémů, které se objevují ve vzdělávání žáků cizinců.

Nemálo problémů

Oblast vzdělávání žáků cizinců je v rámci inkluzivního vzdělávání oblastí velice specifickou a přináší do života a chodu školy nemálo problémů. Za ty nejzákladnější považují neexistenci systémové finanční a časové podpory školy tak, aby všichni zainteresovaní účastníci vzdělávacího procesu, tj. žáci i pedagogičtí pracovníci, měli co nejlepší podmínky pro svoji práci. Aktuální možnost zařadit do škol tzv.

adaptačního koordinátora, která řediteli teoreticky umožňuje svěřit žáka cizince na prvních 14 dní pobytu ve škole do péče vybraného pracovníka, v podstatě mnoho neřeší. Neexistence podpory pochopitelně způsobuje, že se část škol snaží povinností vzdělávat cizince pod různými záminkami vyhnout, což způsobuje kumulaci cizinců na vstřícnějších školách. Na druhém konci spektra jsou zase školy, které byly prakticky ze dne na den postaveny před povinností vzdělávat početnou skupinu nepřizpůsobivých žáků cizinců, protože v obci vyrostla montovna, do které jsou dováženi agenturní zahraniční zaměstnanci s rodinami. Častá fluktuace těchto rodin přitom maří úsilí pedagogů v samém zárodku. Většímu náporu žáků cizinců jsou vystaveny i školy ve specifických městských lokalitách. Jediným systémovým řešením by tudíž byl finanční koeficient, který by školu finančně zvýhodnil dle počtu vykázaných vzdělávaných cizinců. Tak by ředitel měl možnost své zaměstnance za nadstandardní práci alespoň adekvátně odměnit.

Přání necítit se jini

V naší škole máme bohaté zkušenosti se vzděláváním žáků cizinců, to ale neznamená, že nemáme potřebu se v této oblasti stále rozvíjet a zdokonalovat. Udělali jsme proto dotazníkové šetření s žáky cizinci, kteří už jsou ve škole několik měsíců nebo let, abychom zjistili, jaké potřeby a přání tito žáci mají. Ukázalo se, že jejich největším přáním bylo co nejdříve zapadnout do kolektivu, najít si kamarády, necítit se izolovaní, necítit se jini. K tomu je zapotřebí naučit se česky. A k učení je třeba bezpečné a přátelské prostředí, a právě takové se Masarykova základní škola snaží zajistit nejen žákům s odlišným mateřským jazykem. Pro ukázkou uvádíme příběhy dvou z mnoha našich žáků cizinců.

Z výše uvedených vyjádření vyplývá, že vzdělávat žáka cizince znamená poskytovat každému specifickou a zároveň komplexní podporu v mnoha oblastech jeho života. Pedagog se tak stává překladatelem, psychologem, sociologem a zejména chápačím a velmi trpělivým člověkem. Jen tak lze vytvořit bezpečné a přátelské prostředí, které pomáhá žákům překonat jejich velice těžké životní období.

A to se nám v Masarykově základní škole v Plzni daří.

PaedDr. Antonín Herrmann, ředitel

Ukrajinka, 11 let (5. třída), ve škole rok a půl

Ze začátku jsem se ve škole bála. Hlavně toho, že budu mít špatné známky. Že se česky nenaučím, že to nepůjde. Že si budou učitelky myslet, že jsem hloupá. Trochu jsem se bála i toho, že se mi děti budou smát, ale to se nedělo. Pomohlo mi, že jsem cítila snahu mi pomoci. Učitelky byly hodné. Často se mnou mluvila koordinátorka inkluze, dávala mi různé materiály k učení a učila se se mnou, povzbuzovala mě, mluvila o mně a o učení i s tátou. Vyučující mi pomáhali, měli se mnou trpělivost. Polepení předmětů papírky s českými názvy bylo dobré, uměla jsem to brzy. Problém byly věty. Doučování českého jazyka jsem měla ve škole a v CPIC.

V začátku by mi hodně pomohlo, kdyby si ostatní děti nemyslely, že jim nerozumím (nemluvily se mnou), přitom ale já jim rozuměla. Jen jsem nemluvila. Pomohl mi i můj patron, spolužák, později jedna ze spolužaček. Teď se už cítím dobře, normálně. Hodně mi pomáhá doučování Čj. Chodila jsem s dětmi cizinci z celého 1. stupně, bylo to už pro mě lehké, tak mě paní učitelka učí samostatně a přesně jen to, co potřebuji. Některé učitelky ještě zohledňují, že jsem cizinka, ale dala bych přednost tomu se už nelídit, chci být stejná jako ostatní děti.

Vietnamka, 14 let (7. třída), ve škole 1 rok

První dny ve škole byly hrozné. Cítila jsem smutek, samotu, plakala jsem. Nejhorší bylo prvních pár dnů. Nikomu jsem nerozuměla, nikdo nerozuměl mně. Neměla jsem žádné kamarády. Přístup učitelů byl ale dobrý. Cítila jsem pochopení. Povzbuzovali mě. Mohla jsem se ve škole učit česky, byl tu také půlroční kurz pro cizince. Mohla jsem mít tablet, ten mi pomohl dorozumět se. Dostala jsem od koordinátorky slovníky do předmětů a různé materiály k výuce Čj. Měla jsem desky s pracovními listy, slovíčka, pojmy...

Pomohlo mi, když jsem se začala učit česky. Učila jsem se koordinátorkou inkluze a pak častokrát s paní asistentkou. Byly to individuální hodiny. Chodila jsem také na doučování do CPIC na Americké ulici. Jakmile jsem trochu rozuměla, mohli se mnou začít spolužáci mluvit.

A už jsem i víc rozuměla učitelům. Mám 3 kamarádky, rozumíme si docela dobře, můžeme si trochu povídat a to mi pomáhá se učit. Teď tu mám i kamarádku z Vietnamu. Přístup učitelů je dobrý. Zohledňují, že neumím ještě dobře česky, nespěchají na mě. Ale toho učiva je i tak moc. Pomohlo by mi více mluvit ve třídě, s kamarády o přestávkách, možná i při výuce nějak komunikovat.

Plzeňskou Masarykovu základní školu navštěvují především žáci školského obvodu Plzeň 2 a v současné době má škola v 17 třídách 389 žáků. Ve škole pracuje 22 učitelů a 15 asistentů pedagoga, kteří poskytují podporu nejen dětem s potřebou jejich asistence, ale i dalším 80 žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Žák s odlišným mateřským jazykem (OMJ) je 40, aktuálně se jedná pouze o žáky cizince, ale od nového školního roku tuto skupinu posílí 9 nových prvňáčků. Největší zastoupení mají Ukrajinci, Slováci, Vietnamci a Bulhaři. Posledních 10 let tvoří žáci s OMJ 10–12 % z celkového počtu žáků školy.

včetně kurzů výuky ČJ jako druhého cizího jazyka, semináře na téma principy práce s žáky s OMJ ve výuce, včetně workshopů s tématy migrace a identity.

Vzdělávání žáků s OMJ přináší i řadu výhod. Pedagog je nucen si oživit alternativní metody výuky a principy práce, neomezuje se jen na frontální výuku, žáci si zvykají akceptovat přítomnost spolužáků cizinců jako přirozenou věc. Ačkoli vnímají jejich odlišnost, nestrání se jich, přátelí se s nimi, jsou zkrátka zvyklí na „jinakost“. Díky celoškolním projektovým dnům se seznamují s rodišti nových spolužáků, poznávají kulturní odlišnosti a ve školní kuchyni ochutnávají i jejich typická jídla.

Náš systém práce s žáky cizinci

Ve škole probíhá pravidelná výuka a doučování českého jazyka jako jazyka cizího. Školené učitelky učí zvláště děti z 1. a 2. stupně. Výuka se koná jednou týdně po vyučování. K tomu s nimi individuálně nebo v malých skupinkách pracuje koordinátorka inkluze – aprobaci učitelka českého jazyka, která se díky projektu Cesty k inkluzi může vzdělávání žáků s OMJ plně věnovat. Spolu s vedením školy vytváří plány vzdělávání žáků, počínaje přípravou třídy na jejich příchod, přes informování rodičů o všech možnostech českého vzdělávacího systému až po samotnou výuku v jednotlivých předmětech.

Učitelé u žáků s OMJ hodnotí především jejich pokroky. Ve výuce využívají inovativní principy: například názornost (obráz-

VÝUKA ČESKÉHO JAZYKA V POBYTOVÉM STŘEDISKU

Jdou dva. Malý a velký. Drží se za ruce. Táta a syn. Jdou trochu nejistě, aby ne. Jdou totiž poprvé do školy. Poprvé v České republice. Není prvního září, tady školní výuka začíná pokaždé, když se cizinci rozhodnou, že chtějí žít, studovat a pracovat v České republice. Požádají o azyl, o mezinárodní ochranu. Přicházejí z EU, ale není to pravidlo, jsou zde i cizinci ze států mimo EU. Většina z nich má za sebou smutné a těžké období, plné stresů, pocitů bezvýchodnosti a frustrace. Není neobvyklá ztráta rodiny a rodinných příslušníků, útoky, stěhování, cestování, změny škol, přerušení školní docházky dětí. Zároveň na tomto místě přichází naděje na lepší a klidnější život. V budově školy se chlapec rozloučí s tatínkem a vchází do třídy plné dětí. Otec pokračuje dál. Vchází do místnosti, která je zaplněna dospělými klienty, kteří se přihlásili do kurzu českého jazyka. Velká hra, velké zápolení začíná. Kdo bude lepší? Syn, nebo táta?

V roce 2001 vzniklo Pobytové středisko v Kostelci nad Orlicí. Prostřednictvím SUZ MV (Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra) zabezpečuje ČR ubytování a další služby žadatelům o udělení mezinárodní ochrany, jejím úkolem je nabídnout cizincům a cizincům ze třetího světa odpovídající a důstojné podmínky.

K těmto službám patří i výuka českého jazyka. Vyučování českého jazyka pro děti s povinnou školní docházkou zabezpečuje ZŠ v Kostelci nad Orlicí. Kurzy pro dospělé vede lektorka českého jazyka.

Role učitele je nezastupitelná. Počátečními neverbálními projevy dává najevo radost, otevřenost vůči dětem. Snaží se odstraňovat počáteční bloky, vyvolává všemi možnými prostředky mezi dětmi nadšení, chuť se učit, zájem a zvědavost.

Děti podléhající povinné školní docházce přichází do školy pravidelně. Počet žáků se často mění, přicházejí a odcházejí během školního roku. Kolektiv třídy je utvářen z kulturně, nábožensky i jazykově odlišných dětí. Dorozumivací jazyk není, často neznají ani slovo česky.

Výjimkou nejsou ani děti, které za sebou mají jen minimální školní docházku anebo vůbec nechodily do školy. Liší se od sebe prakticky vším – věkem, jazykem, původem, rodinným zázemím.

Při prvním setkání s rodiči, při zápisu do školy, je paní učitelka po zkušenostech vybavena papírovými hodinami a kalendářem, aby rodiče informovala o režimu školy. Ovládá sice perfektně anglický jazyk, ale s maminou z Gruzie se nemůže domluvit.

Učitelka vytváří pro děti především bezpečné, přátelské, vlídné a vstřícné prostředí, naplněné pozitivní a radostnou atmosférou. Zbavuje děti napětí, strachu a úzkostí. Pokud

mají rodiče zájem, mohou se přijít podívat, jak výuka probíhá.

Role učitele je nezastupitelná. Počátečními neverbálními projevy dává najevo radost, otevřenost vůči dětem. Snaží se odstraňovat počáteční bloky, vyvolává všemi možnými prostředky mezi dětmi nadšení, chuť se učit, zájem a zvědavost. Obstát a dosáhnout stanoveného cíle, tzn. postupného osvojování českého jazyka – čtení, psaní, poslech s porozuměním, řečové dovednosti, to je pro učitele i pro žáky velmi obtížné. Individuální přístup, trpělivost, důslednost a neustálé zkoušení nových a nových forem práce. Učitelka využívá osvědčené literatury, inspiruje se na různých portálech, ale především tvoří svoje vlastní pracovní listy, někdy úspěšně, někdy méně úspěšně.

Střídá různé formy práce, aby vyučování bylo zábavné, dynamické a obohacující. Udržet pozornost dětí není vůbec jednoduché. Některé děti zpočátku nemluví, potřebují delší čas na adaptaci v novém prostředí. Ve většině případů během třech měsíců jsou děti sebevědomější, protože dosahují prvních výsledků, za které jsou chváleny, a jejich snaha roste s každým dnem ve škole. Pokud rodiče o školu projeví zájem a děti podporují, sami se vzdělávají v kurzu českého jazyka, potom děti dosahují skutečně v krátké době zázračných výsledků. Během krátké doby si rozšíří slovní zásobu natolik, že často v osvojování jazyka předběhnou své rodiče a na čas se stávají rodičům tlumočníky.

Výuka dospělých žadatelů probíhá podobně jako u dětí, s tím rozdílem, že jsou používány jiné vyučovací texty a obrázky a výuka je spíše zaměřena na komunikační témata než na podrobnější znalost gramatiky.

Stejně jako u dětí se ve třídě setkávají lidé nejrozličnějších národností, vzdělání, náboženství. Přestože výuka českého jazyka není povinná, prochází učebnou denně desítky klientů. Jejich snaha o zvládnutí českého jazyka v co nejkratší době je příkladná.

V průběhu vyučování hovoří lektorka pouze

Mgr. Hana Vyčichlová

česky, není zde zprostředkující jazyk. Nelze diskriminovat ty, kteří neznají žádný jiný jazyk než jazyk mateřský. Klienti si v plné míře uvědomují, že ovládnutí českého jazyka je nástrojem komunikace, ale také cestou k rychlejší integraci do české společnosti a vstupu na pracovní trh.

Ve výuce dětí i dospělých nejsou učitelé odkázáni jen na učebnice, ale třídy jsou vybaveny interaktivními tabulemi. Starší děti využívají k výuce počítače. Velké množství audionahrávek, naukových her, obrázků i slovníků pomáhá učitelům i žákům v jejich obtížné, ale krásné práci.

S radostí přijímáme zprávy, že někteří žáci zvládli přijímací řízení a úspěšně studují na středních školách, že dospělí bývalí klienti museli vyřešit nejrůznější problémy, ale pracují a zapojili se do života v české společnosti, a co víc, nadále se zdokonalují v českém jazyce.

Mgr. Hana Vyčichlová
Lektorka českého jazyka pro cizince
Odborná pracovníce pro oblast dětí/žáci
cizinci KCP NIDV, Hradec Králové

Mgr. Hana Vyčichlová je absolventkou PF v Hradci Králové. Od roku 2001 působí jako lektorka českého jazyka pro cizince v Kostelci nad Orlicí. Pracovala pro organizaci CIC (Centrum pro integraci cizinců), kde absolvovala kurz pro lektory českého jazyka. Vyučovala v Nizkoprahových kurzech v Praze, v Integrovaném středisku Jaroměř a Pobytových střediscích v ČR. Pracuje jako lektorka pro nevládní organizace (Charita Hradec Králové, Most pro lidská práva Pardubice), kde vyučuje český jazyk. Působí jako poradkyně NIDV pro Královehradecký kraj. Je autorkou souboru pracovních listů pro začátečníky Ano, učím se česky.

ABYCHOM SPOLU VŠICHNI MOHLI ŽÍT POKOJNĚ

F POINT z.s. je organizace, která se věnuje především dětem cizincům a jejich vzdělávání. Pomáhá jim současně poznat české prostředí. F POINT z.s. má co nabídnout též dospělým, kteří přicházejí do styku s dětmi cizinci – učitelům, vychovatelům, rodičům dětí, úředníkům a dalším. Pro ně má zpracovanou řadu materiálů a akreditované vzdělávací semináře. Náš pracovní tým nabírá zkušenosti již od roku 2010, pod názvem F POINT nás najdete od roku 2017. Naše práce prochází pečlivou supervizí, které se věnuje přední český etoped PaedDr. Zdeněk Martínek.

Považovali ho za mentálně postiženého

Trong seděl už druhým rokem ve čtvrté třídě. Skutečně jen seděl. Z první lavice hleděl na učitelku a nic nedělal. Jen v matematice něco psal, takže z té měl čtyřku, z ostatních hlavních předmětů pětky.

Spolužáci z něj měli legraci, nejednou mu polili sešit, nikdo se s ním nebavil. Přijel do Česka z Vietnamu. Přivezli ho rodiče, kteří si zde otevřeli restauraci, po večerech tam Trong pracoval, tajně a nedokazatelně. Ve škole si všichni mysleli, že je mentálně postižený, ale nebylo, jak to potvrdit. Seznámili jsme se s jeho příběhem náhodou. Pracovali jsme tehdy s dospělými cizinci a učili je česky, a tak nás napadlo, že by třeba Trong mohl zkusit chodit na kurzy češtiny. Jenže to rodiče nepodpořili.

A tak se naše učitelka vypravila za ním. Pomáhala mu pochopit, co po něm paní učitelka chce. Ruce, nohy, pastelky, mobil – to všechno pomáhalo k dorozumění. Trongovy známky se záhy začaly zlepšovat, první trojku jsme s ním oslavili. V páté třídě přinesl vysvědčení s trojkou z češtiny a dokonce dvojkou z matematiky.

Výuková asistence má rychlé výsledky

Díky tomuto prvnímu dítěti jsme se začali zabývat výukovou asistencí ve školách.

Z jednoho dítěte je dnes stovka dětí, které využívají pravidelně naší pomoci. Posíláme dětem asistenty do škol – ale ne takové, kteří jim jen podají tužku. Mají svoje lety propracované postupy, jak s dítětem navázat vztah, jak ho motivovat, aby samo začalo pracovat na svém vzdělávání.

Úzce spolupracujeme s učiteli, kteří nám dávají zpětnou vazbu, co dítě potřebuje, čemu je nyní nutné se věnovat přednostně. Máme pracovníky, kteří dojíždějí za dětmi i do menších obcí, než je krajské město. Působíme v celém Kraji Vysočina formou sociální služby a s pověřením k výkonu sociálně-právní ochrany dětí.

Pracovní listy uleví učitelům

Časem jsme narazili na naléhavou potřebu lepších vzdělávacích materiálů. Vypracovali jsme proto pracovní listy, je za nimi několik let intenzivní práce a stále tvoříme další. Chybí nám jen finance na zaplacení práce. Udělat obyčejný pracovní list zabere možná dvě hodinky času. Ale vytvořit takový, který by dítě vedl dále, navázal jako článek řetězu na listy další, byl variabilní, prostý složitostí a pedagogických přehmatů, to je běh na dlouhou trať. Potřebujete k tomu zkušené odborníky. Takový pracovní list pak kterýkoli učitel může vytisknout a nemusí mít horké chvíle, když zjistí, že mu do třídy přišel žák cizinec.

Ing. Dana Fiedlerová

Začleňování cizinců je komplexní proces

Používáme mnoho dalších metod, jak zajistit začlenění dětí cizinců, pravidelně i jednorázové aktivity. Důležité jsou při nich zkušenosti pracovníků i dobré vzdělání. Největším motorem jsou však pro nás výsledky, třeba když chlapec, kterému jsme pomáhali téměř od nuly několik let, přišel ukázat maturitní vysvědčení.

A proč to všechno?

Mottem F POINTU je: „Abychom spolu všichni mohli žít pokojně.“ Pokud se nebudeme věnovat dětem cizinců, kteří mnohdy nedobrovolně zavítali do naší země, zakopáváme sami sobě časovanou bombu etnických nepokojů.

Financování jsme z dotací. Naše práce je spolufinancovaná z dotace Kraje Vysočina a činnost podporuje také Statutární město Jihlava. Zbývající prostředky získáváme vlastní dobrovolnou činností.

Ing. Dana Fiedlerová
ředitelka F POINT z.s.

doc. PaedDr. Jaromíra Šindelářová, CSc.

Stále narůstající počty žáků s odlišným mateřským jazykem (dále jen s OMJ) v základních i středních školách vedou v českém školství nejen ke zvýšeným požadavkům na organizaci jejich výuky, ale i k systematictějšímu přístupu odborných a pedagogických pracovníků při řešení základních lingvodidaktických otázek v multikulturních třídách. Rozmanité národnostní složení žáků s OMJ v českém základním a středním školství vytváří zcela specifické školní prostředí, a to nejen z pohledu těchto žáků a jejich českých spolužáků, ale také z pozice učitelů.

Legislativní změny a úpravy

Na příliv žáků s OMJ v současnosti museli zareagovat i pracovníci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (dále jen MŠMT) některými legislativními změnami a úpravami, které by však podle vedení škol i dosavadních zkušeností pedagogů z praxe bylo zapotřebí zjednodušit a upravit tak, aby byl zajištěn jednotný, systematický a koncepcně ukotvený postup při začleňování a vzdělávání všech žáků s OMJ.

Je čeština vždy cizí jen cizincům?

Podle současné legislativy se za žáky cizince v českém základním i středním vzdělávání považují jen žáci s jinou státní příslušností než České republiky (dále jen ČR). Jedná se tak jednak o děti příslušníků jiného členského státu EU (včetně občanů Lichtenštejnska, Norska, Islandu a Švýcarska), jednak o děti cizinců s udělenou mezinárodní ochranou (tj. s uděleným azylem nebo doplňkovou ochranou), jimž je zabezpečována jazyková příprava nezbytná k jejich úspěšnému začleňování do českého vzdělávacího procesu, a dále pak o děti ostatních cizinců, tedy cizinců ze třetích zemí, kteří nejsou státními příslušníky žádného státu EU nebo Lichtenštejnska, Norska, Islandu a Švýcarska a zároveň nespádají do kategorie cizinců s udělenou mezinárodní ochranou.

Jednotný přístup

Za pozitivní považují učitelé z praxe to, že ke vzdělávání všech žáků cizinců se v českých základních školách (dále jen ZŠ) začalo přistupovat podle § 20 odst. 6 ŠZ jednotně už od 1. 1. 2012 (viz jeho novelu vyhlášenou pod č. 472/2011 Sb.). Podle místa pobytu žáka je pak prostřednictvím příslušného krajského úřadu (dále jen KÚ) ve spolupráci se zřizovatelem školy zajišťována bezplatná příprava k jeho začleňování do základního vzdělávání, zahrnující výuku českého jazyka přizpůsobenou jeho potřebám. MŠMT stanovilo prováděcím právním předpisem formu, obsah a organizaci bezplatné přípravy, kterou zajišťovaly (včetně vyškolení pedagogických pracovníků) příslušné KÚ (bližší viz § 10 a 11 novely vyhlášky MŠMT č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky). Podle novelizovaného ustanovení vyhlášky č. 256/2012 Sb. (platné od 1. 9. 2012) pak KÚ určuje podle § 10 ty ZŠ, v nichž je na území kraje poskytována tato bezplatná příprava zahrnující výuku českého jazyka, přičemž tato příprava může být dotována z finančních rezerv příslušného kraje nebo z rozvojového programu MŠMT Podpora vzdělávání cizinců ve školách. Učitelé pak kladně ocenili i to, že od 1. 1. 2012 se podle § 20 odst. 5 a 6 ŠZ začalo ke vzdělávání všech žáků cizinců v českém základním školství přistupovat stejným způsobem, kdy třídu pro jazykovou přípravu směli navštěvovat všichni žáci cizinci, tedy jak ze zemí EU, tak i ze třetích zemí. Na rozdíl od žáků z EU, kteří do této doby mohli tuto přípravu realizovat pouze na ZŠ určených KÚ, přičemž mnozí rodiče odmítali své děti do nich posílat (často např. vzhledem k velké vzdálenosti od místa bydliště), probíhala tato výuka češtiny u žáků ze třetích zemí přímo na samotné ZŠ, do níž se žák cizinec zapsal a také nastoupil, což se v praxi velmi osvědčilo. Škoda, že nějaká jazyková příprava v oblasti češtiny jako druhého jazyka pro žáky cizince nesměřuje také do středního školství.

Co s Čechy, kteří neumějí česky?

Do výše popsané kategorie žáků cizinců však nespádají žáci, kteří jsou státními příslušníky ČR, a přitom neovládají český jazyk (např. z důvodů kulturních nebo sociálních odlišností v jejich vývoji nebo s ohledem na jejich rozdílné prostředí, popř. vzhledem k dlouhodobému pobytu mimo území ČR), kteří by jazykovou přípravu obdobně jako žáci cizinci potřebovali, a to nejen v základním, ale i středním školství. Těmto žákům lze podle současné legislativy poskytovat podporu jen v rámci opatření podle § 16 a následujících ŠZ.

Podpurná opatření

Podle § 16 odst. 1 ŠZ má nárok na podpurné opatření osoba (dítě, žák ZŠ nebo SŠ), která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje jeho poskytnutí. V případě osoby, jejímž mateřským nebo základním dorozumivacím jazykem je jiný jazyk než český, lze pak identifikovat speciální vzdělávací potřeby, mimo jiné také s přihlédnutím k jejímu kulturnímu prostředí a jiným životním podmínkám (včetně pobytu a vzdělávání v jinojazyčném prostředí než českém). Pracovníci školského poradenského zařízení (dále jen ŠPZ) však na tento aspekt mnohdy buď zcela rezignují, nebo k němu přihlížejí z různých úhlů pohledu. Podle platné vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů, pak mají žáci s nedostatečnou znalostí nebo neznalostí vyučovacího jazyka nárok na podpurná opatření prvního až třetího stupně. Obecnou podmínkou pro poskytování podpurných opatření druhého až pátého stupně je vystavení doporučení ŠPZ podle § 16 odst. 4 věty druhé ŠZ a podle této vyhlášky č. 27/2016 Sb. Vzhledem k velkému vytižení těchto zařízení ve většině krajů ČR však probíhá vyšetření jednotlivých žáků až po několika měsících, což pak způsobuje problémy se začleňováním a vzděláváním těchto žáků na školách. Ačkoliv není z hlediska § 16 ŠZ podle současné legislativy rozdíl mezi postavením žáků cizinců s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka a žáků s českým občanstvím s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka, nemohou tito žáci navštěvovat společně např. třídu pro jazykovou přípravu a využívat jednotně podpurná opatření MŠMT ČR, což velmi ztěžuje práci pedagogům v praxi. Tato opatření jsou totiž zaměřena pouze na podporu vzdělávání cizích státních příslušníků, a to zejména na podporu výuky a znalosti češtiny jako druhého jazyka v českém základním školství, což představuje nejen pro žáky cizince, ale pro všechny žáky s OMJ klíčový nástroj integrace nezbytný k jejich úspěšnému začleňování do majoritní společnosti a českého prostředí, včetně školního. Proto by bylo zapotřebí na základě těchto praktických zkušeností sjednotit postup při začleňování a vzdělávání všech žáků s OMJ a nezatěžovat touto problematikou jednotlivá ŠPZ.

Hodnocení jazykové znalosti

Zejména učitelům v základním školství chybí diagnostika znalosti češtiny jako druhého jazyka za účelem rozřazování žáků s OMJ do jazykových úrovní podle standardizovaných testů v souladu s referenčními úrovněmi

mi pro češtinu a se Společným evropským referenčním rámcem (SERR), jež by měla odpovídat potřebám žáků s OMJ v ZŠ a být vypracována s metodickou podporou NIDV MŠMT. Na základě stanovených podpurných opatření by pak bylo vhodné průběžně vyhodnocovat jazykové znalosti jednotlivých žáků s OMJ a jejich pokroky v češtině jako druhém jazyce a podle jejich dosažených výsledků pak upravovat časovou dotaci výuky češtiny přímo na konkrétní škole, kterou navštěvují.

Přípravné třídy

Předmětem diskuse jsou již delší dobu tzv. přípravné třídy pro žáky s OMJ v základním i středním školství, které by se otvíraly na jednotlivých ZŠ a SŠ pro žáky s OMJ bez znalosti českého jazyka a probíhala by v nich několikaměsíční intenzivní výuka češtiny jako druhého jazyka, a to za metodické podpory krajských pracovišť NIDV, KÚ a MŠMT, ovšem nikoliv s financováním z rozvojových programů MŠMT, které školy administrativně zatěžují, ale přímou dotací do konkrétních škol.

Kurzy českého jazyka pro žáky s OMJ

Zároveň by bylo zapotřebí organizovat také kurzy českého jazyka pro žáky s OMJ jak na ZŠ, tak i na SŠ, a to podle rozsahu diagnostikovaných úrovní, minimálně však 6 hodin týdně pro žáka s nulovou nebo jen minimální znalostí ČJ (pod úrovní A1), 2 hodiny týdně pro žáka se znalostí ČJ odpovídající úrovní A1, 1 hodina týdně pro žáka se znalostí ČJ na úrovni A2 či 8 hodin za pololetí pro žáka se znalostí ČJ odpovídající úrovní B1.

Doučování

Na rozdíl od současného stavu je zapotřebí navýšit také nezbytné doučování žáků s OMJ, tedy individuální práci pedagoga s těmito žáky nad rámec běžné výuky, zejména v případech žáků s odlišným předchozím vzděláváním a kulturními rozdíly. Toto doučování by bylo vhodné dotovat opět přímým příspěvkem do jednotlivých škol, event. ve spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi (dále jen NNO). Finanční prostředky na tlumočení, speciální učebnice a učební pomůcky. Dále by mělo být posíleno také financování příslušných ZŠ a SŠ v ČR vzdělávajících žáky s OMJ při čerpání finančních prostředků na tlumočnické, speciální učebnice a učební pomůcky pro tyto žáky a jejich vyučující ke zlepšení jazykových kompetencí těchto žáků v češtině jako druhém jazyce. Každá ZŠ v ČR by měla mít zároveň k dispozici pro své žáky cizince dostatečné množství peněz na

tlumočnickou pomoc a další potřebná integrační opatření, která by byla realizována zejména ve spolupráci s NNO.

Metodická podpora

Ještě ve větší míře by bylo vhodné zintenzivnit metodickou podporu základním i středním školám v regionu prostřednictvím krajských pracovišť NIDV, a to zejména pedagogickým pracovníkům (např. metodické materiály pro výuku žáků s OMJ, metodiku k diagnostikování jazykové úrovně žáků, třeba i prostřednictvím webových stránek NIDV MŠMT).

Akce mimoškolního charakteru

Ve spolupráci s NNO by pak bylo vhodné podporovat také účast žáků s OMJ na akcích mimoškolního charakteru, jako např. na prázdninových pobytech, sportovní a zájmové činnosti, kulturních a poznávacích výletech aj. Naše praktické zkušenosti však naznačují, že mnohé rodiny cizích státních příslušníků působící v českém prostředí neprojevují o tyto aktivity pro své potomky velký zájem.

Rozvojové programy

Dále vzhledem k dosavadní neuspokojivé situaci při zajišťování škol a školských zařízení finančními prostředky nejen pro vzdělávání žáků cizinců, ale všech žáků s OMJ, a to jak z hlediska jejich objemu, tak i pružnosti přidělování, by mělo dojít rovněž k úpravě podmínek vyhlášení a organizačního zabezpečení rozvojových programů, pokud je nutné jejich prostřednictvím finance pro tyto účely zajišťovat a přidělovat.

Spolupráce škol s dalšími institucemi

V souvislosti s nezbytnou komplexnější podporou ZŠ a SŠ v ČR při vzdělávání žáků s OMJ by bylo vhodné nastavit ještě užší spolupráci škol s dalšími institucemi, zejména s krajskými pracovišti NIDV, KÚ, ŠPZ a NNO, a to včetně provozování jednoho společného webových portálu, na němž by byly zveřejněny nejen kontakty na všechna pracoviště, jež poskytují podporu pedagogickým pracovníkům při vzdělávání žáků s OMJ, nýbrž i metodické materiály pro pedagogické pracovníky, ředitele a další pracovníky, příklady dobré praxe, odkazy na učebnice pro žáky s OMJ apod. Součástí těchto webových stránek by měla být také aktuální témata zabývající se problematikou vzdělávání žáků s OMJ a k nim odpovídající nabídka vzdělávacích kurzů. Od NNO je očekávána z řad pedagogů větší míra spolupráce s krajskými pobočkami NIDV a konkrétními školami při zajištění

podpory výuky češtiny, např. tlumočnicků (včetně doprovodu na jednání týkajících se vzdělávacího procesu), vzdělávání mimo vyučování za účelem doplňování učiva, které žák s OMJ ve škole nezvládl, kurzu češtiny pro dospělé (rodiče žáků cizinců), pomoci při odstraňování sociokulturních rozdílů apod. Do jejich náplně by měla být také zahrnuta organizace dobrovolnických programů pro žáky s OMJ a jejich rodiče, aktivit při mimoškolní výchově, prázdninových pobytech a také pomoc rodinám cizinců, učitelům a školám při vzájemné komunikaci.

Hodnocení žáků s OMJ

Velkým problémem na školách však zůstává hodnocení žáků s OMJ, a to nejen z předmětu český jazyk a literatura, ale i z dalších humanitně či přírodovědně zaměřených předmětů (např. dějepis, cizí jazyk, přírodopis, zeměpis, fyzika, chemie atd.). Jsme přesvědčeni o tom, že spolupráce škol a všech institucí zabývajících se danou problematikou povede nejen k rychlejšímu začleňování a efektivnějšímu vzdělávání žáků s OMJ, ale zároveň usnadní učitelům v ZŠ a SŠ jejich nelehkou práci. Je zapotřebí si uvědomit, že jen za pomoci kvalifikovaných a speciálně proškolených pedagogů lze úspěšně řešit v českých multikulturních třídách sociologicko-pedagogicko-komunikační problém, který je způsoben trvalým nárůstem počtu žáků s OMJ. Jen vzájemnou spoluprací všech zúčastněných stran lze dospět k racionální a rychlé integraci žáků s OMJ do českého vzdělávacího systému, což je nutným předpokladem k využití jejich přirozeného potenciálu i ve prospěch naší společnosti i celé EU.

Závěr

Ačkoliv MŠMT dosud nepředložilo novou a ucelenou koncepci k integraci cizinců ve školách a školských zařízeních v ČR, jež by obsahovala zařazení češtiny jako druhého jazyka do RVP pro základní i střední vzdělávání (včetně specifikace odpovídajících výstupů, obsahu učiva apod.), věříme, že i připravované legislativní změny a úpravy ze strany MŠMT budou v co nejkratší době zavedeny do školní praxe, zefektivní školní interkulturní komunikaci a češtinu jako druhý jazyk posunou v českém základním i středním školství na vyšší úroveň.

doc. PaedDr. Jaromíra Šindelářová, CSc.
Katedra preprimárního a primárního vzdělávání, PedF UJEP v Ústí nad Labem
Lektorka a odborná pracovnice pro oblast dětí/žáci cizinci KCP NIDV, Ústí nad Labem
a CP NIDV Praha

KONTAKTY NA PRACOVNÍKY NIDV V OBLASTI DŽC

	Krajské pracoviště, centrální pracoviště	Krajský koordinátor, centrální koordinátor	E-mailová adresa	Vedoucí krajského pracoviště, vedení centrálního pracoviště
1.	Břno	Dostalová Šárka	dostalovas@nidv.cz	Mgr. Šárka Dostalová
2.	České Budějovice	Vintrová Eva	introva@nidv.cz	Mgr. Bc. Miloslav Poes
3.	Hradec Králové	Černá Hana	cerna@nidv.cz	Mgr. Jana Berkovcová
4.	Jihlava	Dvořáková Kateřina	dvorakova@nidv.cz	Mgr. Miloslav Vyskočil
5.	Karlovy Vary	Chmelová Dana, Konečný Daniel	chmelova@nidv.cz; konecny@nidv.cz	Mgr. Martina Bělohávková
6.	Liberec	Lipenská Hana	lipenska@nidv.cz	Ing. Jana Otavová
7.	Olomouc	Marinov Jakub	marinov@nidv.cz	Mgr. Dušan Vítoul
8.	Ostrava	Půdová Dagmar	pudova@nidv.cz	Mgr. Jozef Kubáň
9.	Pardubice	Effenberková Marie	effenberkova@nidv.cz	PhDr. Ing. Milan Bareš
10.	Plzeň	Sklenářová Miroslava	sklenarova@nidv.cz	PhDr. Ladislava Šlajchová, Ph.D.
11.	Praha a Střední Čechy	Nováková Jana	novakova.jana@nidv.cz	PhDr. Ivana Shánilová, Ph.D.
12.	Ústí nad Labem	Flanderková Bohdana	flanderkova@nidv.cz	Mgr. Jiří Strašík
13.	Zlín	Duša Zdeněk	dusa@nidv.cz	Ing. Ladislava Hašková
14.	Centrální pracoviště, hlavní garant	Renée Grenarová	grenarova@nidv.cz	PaedDr. Josef Rydlo

VII. mezinárodní konference k podpoře
vícejazyčnosti na školách

Jazyky v zrcadle jednoho století

18. října 2018 od 9 hodin
na MŠMT, Karmelitská 529/7, Praha 1, sál C 081

Program:

- Přínos jazyka a jazykovědy k formování státu
- Cizí jazyky na území Československa
- Aktualizovaný Společný evropský referenční rámec pro jazyky a Kulatý stůl

Přihlášení zde: https://www.nidv.cz/vzdelavaci-programy/view-detail&id=62715&filtr=s_G73-04-11-182&filtr=s_G73-04-11-182

Bulletin NIDV

Zpravodaj nejen pro pedagogické pracovníky
číslo 3, ročník VII, říjen 2018

Vydává:

Národní institut pro další vzdělávání

Redakční zpracování:

Alena Faberová
Jitka Bušková
Hana Kalinová

Adresa redakce:

Senovážné náměstí 25,
Praha 1, 110 00
www.nidv.cz

Redakce si vyhrazuje právo texty redigovat a krátit.

Na vydání spolupracovala:

Renée Grenarová

Grafické zpracování a zlom:

Jaroslav Šťastný

Fotografie:

Archiv NIDV, není-li uvedeno jinak.

Tisk:

Optys, spol. s r.o.